

Kohtuasi C-714/22

Eelotsusetaotluse kokkuvõte vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõikele 1

Saabumise kuupäev:

22. november 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Sofiyski rayoneni sad (Sofia rajoonikohus, Bulgaaria)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

21. november 2022

Hageja:

S.R.G.

Kostja:

Profi Credit Bulgaria EOOD

Põhikohtuasja ese

Menetlus on algatatud ELTL artikli 267 esimese lõigu alusel

Eelotsusetaotluse ese ja õiguslik alus

Kohtuasja ese on sellise tarbijakrediidilepingu kehtivus, millega on kokku lepitud tasu vabatahtlike kõrvalteenuste paketi eest. Tekkinud on järgmised küsimused: Kas kõnealuste teenuste puhul on tegemist krediidi kasutusele võtmise ja haldamisega seotud toimingutega, arvestades seda, et krediidikulukuse aastamäär neid teenuseid ei kata? Kas kõnealused lisateenused võivad seetõttu kujutada endast ebaõiglasi lepingutingimusi direktiivi 93/13 tähenduses ja kas neid tuleb pidada osaks „krediidi kogukulust“, mis on määrav krediidikulukuse aastamäära arvutamisel vastavalt direktiivile 2008/48? Kuidas tuleb tarbijakrediidilepingus ebaõiglaste lepingutingimuste tuvastamise korral jaotada kohtukulud, arvestades Euroopa Kohtu senist praktikat (kohtuotsus liidetud kohtuasjades C-224/19 ja C-259/19)?

Eelotsuse küsimused

1. Kas direktiivi 2008/48/EÜ artikli 3 punkti g tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidilepinguga seoses kokku lepitud kõrvalteenuste tasu, näiteks tasu osamaksete ajatamise ja nende summa vähendamise võimaluse eest, on krediidikulukuse aastamäära osa?
2. Kas direktiivi 2008/48/EÜ artikli 10 lõike 2 punkti g tuleb tõlgendada nii, et krediidikulukuse aastamäära kohta valede andmete esitamine ettevõtjast krediidiandja ja tarbijast krediidisaja vahel sõlmitud krediidilepingus tähendab seda, et krediidikulukuse aastamäär on jäetud krediidilepingus esitamata, ning liikmesriigi kohus peab kohaldama tarbijakrediidilepingus krediidikulukuse aastamäära esitamata jätmise eest riigisisises õiguses ette nähtud õiguslikke tagajärgi?
3. Kas direktiivi 2008/48/EÜ artiklit [23] tuleb tõlgendada nii, et riigisisises õiguses ette nähtud sanktsioon, nimelt tarbijakrediidilepingu tühisus, mille puhul tuleb tagasi maksta üksnes antud krediidi põhisumma, on proportsionaalne, kui krediidikulukuse aastamäära ei ole tarbijakrediidilepingus täpselt esitatud?
4. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 4 lõikeid 1 ja 2 tuleb tõlgendada nii, et selliste kõrvalteenuste paketi eest makstav tasu, mille osutamine on ette nähtud põhilepinguks oleva tarbijakrediidilepingu kõrval eraldi sõlmitud lisalepinguga, tuleb pidada lepingu põhiobjekti osaks, mistõttu ei allu see ebaõiglase olemuse kontrollile?
5. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 3 lõiget 1 koosmõjus selle direktiivi lisa punkti 1 alapunktiga o tuleb tõlgendada nii, et tarbijakrediidiga seotud kõrvalteenuste kohta sõlmitud lepingus sisalduv lepingutingimus on ebaõiglane, kui tarbijale antakse sellega abstraktne võimalus osamakseid ajatada ja ümber kavandada, mille eest peab tarbija maksma tasu ka siis, kui ta seda võimalust ei kasuta?
6. Kas direktiivi 93/13/EMÜ artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 ning tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus õigusnormid, mille kohaselt võib osa menetluskuludest jätta tarbija kanda järgmistel juhtudel: 1) kui nõue tuvastada, et lepingutingimuse tuvastatud ebaõiglase olemuse tõttu ei tule makseid teha, osaliselt rahuldatakse [...]; 2) kui õiguse kasutamine nõude summa numbrilisel kindlaksmääramisel on tarbija jaoks muutunud praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks ja 3) alati, kui tegemist on ebaõiglase lepingutingimusega, sealhulgas juhtudel, mil ebaõiglase lepingutingimuse olemasolu ei avalda tervikuna ega osaliselt vahetut mõju krediidiandja nõude suurusele või kui lepingutingimus ei ole menetluse esemega vahetult seotud?

Viidatud liidu õigusnormid ja Euroopa Kohtu praktika

Nõukogu 5. aprilli 1993. aasta direktiiv 93/13/EMÜ ebaõiglaste tingimuste kohta tarbijalepingutes (EÜT 1993, L 95, lk 29; ELT eriväljaanne 15/02, lk 288), eelkõige artikli 3 lõige 1, artikli 4 lõige 2, artikli 6 lõige 1 ja artikli 7 lõige 1

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23. aprilli 2008. aasta direktiiv 2008/48/EÜ, mis käsitleb tarbijakrediidilepinguid ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiiv 87/102/EMÜ (ELT 2008, L 133, lk 66), eelkõige artikli 3 punkt g, artikli 10 lõike 2 punkt g ja artikkel 23

20. septembri 2018. aasta kohtuotsus EOS KSI Slovensko (C-448/17, EU:C:2018:745)

16. juuli 2020. aasta kohtuotsus Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (liidetud kohtuasjad C-224/19 ja C-259/19, EU:C:2020:578, eelkõige resolutsiooni punkt 5)

Viidatud riigisisised õigusnormid

Võlasuhete ja lepingute seadus (Zakon za zadalzhniata i dogovorite, edaspidi „ZDD“), eelkõige artikkel 26

Tarbijakrediidiseadus (Zakon za potrebitelskia kredit), eelkõige artiklid 10a, 11, 19, 21–24 ja 33, samuti selle seaduse lisasätete (Dopalnitelni razporedbi) § 1

Tsiviilkohtumenetluse seadustik (Grazhdanski protsesualen kodeks), eelkõige artikli 7 lõige 3 ja artikkel 78

Asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Hageja ja kostja sõlmisid 10. oktoobril 2019 tarbijakrediidilepingu, mille sisu oli järgmine: 5000 Bulgaaria leevi (BGN) suuruse krediidi andmine 36 kuuks, aastane intressimäär 41,00%, krediidikulukuse aastamäär 49,02%, krediidi kogukulu 8765,02 leevi. Lisaks krediidi kogukulule sisaldab tarbijakrediidileping tasu järgmiste vabatahtlike kõrvalteenuste eest: a) 1250 leevi suurune tasu krediiditaotluse eelisjärjekorras hindamise ja krediidisumma eelisjärjekorras väljamaksmise õiguse eest („Fast“) ja b) 2500 leevi suurune tasu tarbijakrediidi tagasimakse kava muutmise õiguse eest („Flexi“). Nimetatud summad sisalduvad tagasimakse kavas lepingu osana, mistõttu moodustab krediidi kogukulu 12 515,02 leevi, mis tuleb tagasi maksta 36 igakuise osamaksega summas 347,64 leevi. Poolte vahel ei ole vaidlust selles, et kostja on hagejale 5000 leevi suuruse summa tegelikult välja maksnud.
- 2 Krediidilepingus on märgitud, et enne lepingu sõlmimist väljendas klient sõnaselgelt vabatahtlike kõrvalteenuste lepingusse lisamise soovi, kusjuures kõrvalteenuste kasutamise tingimused on üksikasjalikult esitatud kostja

tüüptingimustes. Tüüptingimuste kohaselt annab kõrvalteenus „Fast“ kliendile, kes on selle valinud, õiguse, et tema krediitlaenu taotlus vaadatakse läbi eelisjärjekorras. Laenu rahuldamise otsuse korral kantakse taotletud summa kliendile üle 24 tunni jooksul pärast vajalike dokumentide allakirjutamist. Kõrvalteenuse „Flexi“ kohta on tüüptingimustes märgitud, et see annab kliendile, kes on selle valinud, õiguse muuta asjaomastel eritingimustel krediidi tagasimakse kava. Klient võib üksikasjalikult loetletud põhjustel (töövõimetus, töökoha kaotamine, vara kaotamine või kahjustada saamine katastroofi korral jmt) nõuda teatud hulga osamaksete ajatamist või teatud hulga osamaksete summa vähendamist.

- 3 Sisuliselt ei ole poolte vahel vaidlust selle üle, et krediitlaenu sõlmimisel avaldas tarbija vabatahtlikult soovi lisada lepingusse nimetatud kõrvalteenused. Vastuväidet, et tarbijat on temaga sõlmitud laenu olemuse suhtes eksitatud, ei esitatud. Menetluses ei väidatud, et juhul kui kõnealuste kõrvalteenuste eest ei oleks tasu makstud, oleks kostja krediidi andmisest keeldunud.
- 4 Käesolevas asjas kohaldatavad riigisisised õigusnormid, nimelt ZPK sätted näevad ette, et krediidiandja ei või nõuda lõivu ega tasu krediidi kasutusele võtmise ja haldamisega seotud toimingute eest (artikli 10a lõige 2). Krediitkulukuse aastamäär määratletakse kui krediidi nüüdisajastatud või tulevane kogukulu tarbija jaoks ja see ei tohi ületada teatud ülemmäära (artikli 19 lõiked 1 ja 4). Seejuures on nii krediitkulukuse aastamäära suurus kui ka tarbija makstav kogusumma, mis arvutatakse välja krediitlaenu sõlmimisel, tarbijakrediitlaenu kohustuslikud tunnused (artikli 11 lõike 1 punkt 10). Ühtlasi on tühine tarbijakrediitlaenu mis tahes tingimus, millega soovitakse ZPK nõudeid eirata või mis viib nende nõuete eiramiseni (artikkel 21); kui krediitkulukuse aastamäära esitamise nõue on täitmata või kui krediitkulukuse aastamäära ülemmäära on ületatud, on tarbijakrediitlaenu tühine (artikkel 22). Tarbijakrediitlaenu tühiseks tunnistamise korral on tarbija kohustatud tagasi maksma ainult krediidi põhisumma ja ei pea maksma intressi ega muid krediidiga seotud tasusid (artikkel 23).
- 5 Hageja esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule negatiivse tuvastushagi. Hageja palub tuvastada, et ta ei ole kohustatud maksma kostjale kokku 7515,02 leevi suurust summat, mille moodustavad: 1) intress summas 3765,02 leevi, mis tuleneb tarbijakrediitlaenu kogu kehtivusaja kohta arvutatud aastaintressist ja krediitkulukuse aastamäärast, 2) 1250 leevi suurune tasu kõrvalteenuse „Fast“ eest ja 3) 2500 leevi suurune tasu kõrvalteenuse „Flexi“ eest.

Põhikohtuasja poolte peamised argumendid

- 6 S.R.G. väidab, et tarbijakrediitlaenu tingimused, mis kohustavad tasuma aastaintressi, krediitkulukuse aastamääraga hõlmatud tasu ja tasu kõrvalteenuste eest, on tulenevalt vastuolust heade kommetega tühised. Peale selle eitab ta kohustust maksta tasu kõrvalteenuste eest, kuna tema hinnangul kujutavad

kõrvalteenused endast krediidi haldamisega kaasnevaid tavapäraseid toiminguid (sisaldades tarbijakrediidi andmise ja väljamaksmise taotluse läbivaatamist). S.R.G. leiab, et kahe kõrvalteenuse eest nõutavat ühtekokku 3750 leevi suurust tasu, mis on suurem kui pool krediidisummast, ei pea ta tulenevalt vastuolust heade kommetega tasuma. Vaidlusalune tasu ei puuduta teenuseid, mis jäävad väljapoole krediidiandja põhinõuet, vaid kujutab endast tasu krediidi kasutusele võtmise või krediidi haldamisega seotud toimingute eest. Seetõttu rikutakse sõnaselget keeldu, mille kohaselt ei või krediidiandja nõuda tasu krediidi kasutusele võtmise ja haldamisega seotud toimingute eest. Peale selle väidab hageja, et kõrvalteenuste tasu on lepingutasu osa, millest tulenevalt peab see olema hõlmatud krediidikulukuse aastamääraga. Kuna nende kõrvalteenuste tasu on tarbija jaoks kulu, siis on see varjatud krediidikulu, millest tulenevalt tuleb seda tasu krediidikulukuse aastamäära arvutamisel arvesse võtta. Kui aga kõnealuste teenuste tasu arvatakse krediidikulukuse aastamäära hulka, ületaks krediidikulukuse aastamäär ZKP kohase ülemmäära, mis tooks kaasa tarbijakrediidilepingu tühisuse.

- 7 Kostja märgib, et hageja tegi otsuse lisada lepingusse kõrvalteenused krediiditaotluses ise. Lepinguga seotud teenuste kohta oli tal enne lepingu sõlmimist olemas kogu vajalik lisateave. Kostja märgib, et aastane intressimäär on fikseeritud ning tema tüüptingimustes, mis on sõlmitud tarbijakrediidilepingu osa, on märgitud, millest koosneb lepingutasu, millised tingimused kehtivad aastase intressimäära kohaldamiseks ning kuidas on arvutatud krediidikulukuse aastamäär. Peale selle sisalduvad lepingu kogu kehtivusaja vältel tasuda tulevad laenumaksed laenu tagasimaksete kavas. Tüüptingimustes on ette nähtud tarbija õigus lepingust taganeda. Kostja vaidleb vastu väitele, et lepingutingimused, mis käsitlevad kõrvalteenuste lisamist lepingusse, on vastuolus heade kommetega, kuna kõnealused kõrvalteenused, mille valijaks oli hageja, ei kujuta endast siduvat tingimust krediidilepingu sõlmimiseks. Seepärast on hageja väide lepingutingimuste ebaõiglase olemuse kohta kostja hinnangul põhjendatu. Kostja märgib, et hageja kasutas kõrvalkõrvalteenuste teenuseid, nimelt krediiditaotluse eelisjärjekorras läbivaatamist ja tarbijakrediidi eelisjärjekorras väljamaksmist ning lepinguga kokkulepitud laenumaksete ajatamist.

Eelotsusetaotluse põhjenduste lühikokkuvõte

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul keskendub menetluse ese küsimusele, kas krediidileping on tervikuna kehtiv ning kas eraldivõetuna on kehtivad lepingutingimused, milles lepitakse kokku kõrvalteenuste osutamises. Bulgaaria õigusnormide kohaselt on kohtuasja menetlev kohtukolleegium kohustatud ebaõiglasi lepingutingimusi, mis sisalduvad sellises tarbijakrediidilepingus nagu kõnealune, omal algatusel arvesse võtma.
- 9 Sellega seoses tekib eelotsusetaotluse esitanud kohtul esmalt küsimus, kuidas arvutatakse tarbijakrediidilepingu puhul krediidikulukuse aastamäär. Riigisisese õiguse kohaselt tunnistatakse tühiseks tarbijakrediidileping, milles on

krediidikulukuse aastamäära esitamist puudutavad seadusjärgsed nõuded täitmata; tarbija peab tagasi maksma vaid saadud summa ilma intressi ja tasudeta. Samamoodi tõlgendab eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtu otsust EOS KSI Slovensko (C-448/17), mille kohaselt ei ole direktiivi 93/13/EMÜ artikli 4 lõike 2 nõue täidetud, kui krediidikulukuse aastamäära suurust käsitlev lepingutingimus on koostatud ebaselgelt. Seega ei pea liikmesriigi kohus selliseid lepingutingimusi kohaldama. Sellegipoolest tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtu arvates hinnata, kas riigisiseses õiguses ette nähtud sanktsioon, nimelt tarbijakrediidilepingu tühisteks tunnistamine juhul, kui krediidikulukuse aastamäära esitamise suhtes kehtivaid siduvaid nõudeid ei ole täidetud, on adekvaatne ja proportsionaalne direktiivi 2008/48 artikli 23 tähenduses. Selle küsimuse hindamisel tuleb silmas pidada hageja väidet, et krediidiandja ei võtnud krediidikulukuse aastamäära arvutamisel teadlikult arvesse tasu lepingu kõrvalteenuste eest, mis sisuliselt ei ole kõrvalteenused, vaid on krediidi kasutusele võtmise ja haldamisega seotud toimingud. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleb järelikult vastata küsimusele, kas krediidikulukuse aastamäära suuruse ebaõige esitamine tarbijakrediidilepingus on samaväärne selle esitamata jätmisega. Samuti tuleb vastata sellest tingitud küsimusele, kas „kõrvalteenuste“ eest kokku lepitud tasu (mis lepingu sõlmimisel sisaldus algses tagasimaksete kavas ja mis on tervikuna seotud laenu tagasimaksmise viisiga ja mitte muu kauba või muude hüvede saamisega) kujutab endast kulu, mis vastavalt direktiivi 2008/48 artikli 3 punktile g peab olema hõlmatud krediidikulukuse aastamääraga. Seepärast on vaja tõlgendada, kas sellise tasu maksmine on käesoleval juhul krediidilepinguga seotud lepingu „põhiesse“ või lisatingimus, mis kujutab endast krediidilepingu täiendavat kulu.

- 10 Lõpuks viitab eelotsusetaotluse esitanud kohus Euroopa Kohtu 16. juuli 2020. aasta otsuse Caixabank ja Banco Bilbao Vizcaya Argentaria (liidetud kohtuasjad C-224/19 ja C-259/19) resolutsiooni punktile 5, milles on märgitud: „Direktiivi 93/13 artikli 6 lõiget 1 ja artikli 7 lõiget 1 ning tõhususe põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus kord, mis võimaldab jätta osa menetluskuludest tarbija kanda vastavalt sellele, millises ulatuses mõistetakse välja alusetult makstud summad pärast lepingutingimuse tühistuse tuvastamist selle ebaõiglase laadi tõttu, kuna selline kord tekitab olulise takistuse, mis võib pärssida tarbija tahet teostada talle direktiiviga 93/13 antud õigust allutada lepingutingimuste võimalik ebaõiglane laad tõhusale kohtulikule kontrollile.“ Seda arvestades tekib asja menetleval kohtukolleegiumil küsimus, kas kõnealust tõlgendust tuleb kohaldada vaid siis, kui õiguse kasutamine on – juhul, kui kindlaks tuleb määra ebaõiglaste lepingutingimuste alusel tehtud maksete tagasimaksmise nõude suurus – muutunud tarbija jaoks praktiliselt võimatuks või ülemäära keeruliseks, või kõikidel juhtudel, sealhulgas juhul, mil esineb ebaõiglane lepingutingimus, mis ei avalda tervikuna ega osaliselt mõju selle nõude suurusele, mis ei ole menetluse esemega, seega krediidiandja ees täitmisele kuuluva kohustusega vahetult seotud. Küsimusel on seos põhikohtuasja esemega, kuna tulenevalt sellest, et tasu „kõrvalteenuste“ eest kujutab endast krediidilepinguga seotud lepingu „põhieset“, mistõttu ei tule seda krediidikulukuse aastamäära arvutamisel arvesse võtta, tuleb kohtuasja

lahendamisel teha otsus ka kohtukulude jaotuse kohta. Riigisisese õiguse kohaselt sõltub kohtukulude jaotus sellest, mil määral nõue rahuldatakse või rahuldamata jäetakse, olenemata sellest, milline on menetlusosalise staatus.

TÖÖDOKUMENT